

Η Ανατολική Μεσόγειος Φλέγεται για Ακόμα μία Φορά

Γρηγόριος Θ. Παπανίκος

Πρόεδρος, Αθηναϊκό Ίδρυμα Παιδείας και Έρευνας (ATINER)

Το Αθηναϊκό Ακαδημαϊκό Περιοδικό δημοσιεύει σε κάθε τεύχος του μία επιφυλλίδα, δηλαδή ένα κείμενο δοκιμακού χαρακτήρα με κριτικό και επιστημονικό περιεχόμενο. Η επιμέλεια της επιφυλλίδας ανήκει στον Γρηγόριο Θ. Παπανίκο. Το περιοδικό δημοσιεύει επιστολές αναγνωστών σχετικά με τα θέματα που αναφέρονται στις επιφυλλίδες, προκειμένου να δημιουργηθεί ένας δημόσιος επιστημονικός διάλογος. Η παρούσα επιφυλλίδα ασχολείται με τον πόλεμο στη Γάζα.

Η Υποκρισία Περισσεύει

Εξ αρχαίων χρόνων, η Ανατολική Μεσόγειος βρίσκεται σε μία κατάσταση μόνιμης αναταραχής και πολεμικών συγκρούσεων. Τα τραγικά γεγονότα της 7^{ης} Οκτωβρίου 2023 είναι μία ακόμα απόδειξη ότι αυτή η περιοχή εκτός από μήτρα πολιτισμών, με παγκόσμια απήγηση, είναι και μητέρα όλων των κακών που μόνο διεστραμμένα μυαλά μπορούν να υλοποιήσουν.

Όλοι ανεξαιρέτως ισχυρίζονται ότι έχουν δίκιο. Όλοι ανεξαιρέτως θέλουν κάτι από τους άλλους, είτε πρόκειται για χώρες είτε για λαούς. Το μίσος είναι αβυσσαλέο και περνά από γενιά σε γενιά. Κάθε χώρα και κάθε λαός μισεί αυτούς που έμαθε να μισεί, χωρίς αρχές και αξίες.

Η υποκρισία περισσεύει. Η έκφραση «δύο μέτρα και δύο σταθμά» βρίσκει την τέλεια εφαρμογή της στην πρόσφατη πολεμική σύρραξη στη Λωρίδα της Γάζας. Άλλοι τάσσονται με το Ισραήλ, άλλοι με τους Παλαιστίνιους, και άλλοι κάπου ανάμεσα. Το Ισραήλ αποκαλεί τους Παλαιστίνιους της Χαμάς τρομοκράτες και τους κήρυξε ξανά τον πόλεμο μετά από την τρομοκρατική ενέργεια της 7^{ης} Οκτωβρίου 2023. Η Τουρκία θεωρεί τους Κούρδους του PKK (Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν) τρομοκράτες και τους κήρυξε ξανά τον πόλεμο μετά την πρόσφατη τρομοκρατική ενέργεια στην Άγκυρα.

Στα χαρτιά τουλάχιστον, Κούρδοι και Παλαιστίνιοι διεκδικούν εδάφη για να φτιάξουν ένα ανεξάρτητο κράτος. Έτσι προσπαθούν να δικαιολογήσουν τις τρομοκρατικές τους ενέργειες η Χαμάς και το PKK.

Το ίδιο συμβαίνει και στην Κύπρο. Οι Τουρκοκύπριοι θέλουν το δικό τους ανεξάρτητο κράτος αλλά οι ελληνοκύπριοι δεν τους αναγνωρίζουν αυτό το δικαίωμα. Τουλάχιστον στην Κύπρο, από το 1974 και μετά γίνεται μία προσπάθεια οι διαφορές να λυθούν ειρηνικά και χωρίς τρομοκρατικές ενέργειες.

Η Ελλάδα αναγνωρίζει το δικαίωμα των Παλαιστινίων να δημιουργήσουν ένα ανεξάρτητο Παλαιστινιακό κράτος, αλλά δεν αναγνωρίζει το ίδιο δικαίωμα στους Τουρκοκύπριους. Η Τουρκία αναγνωρίζει το δικαίωμα τόσο των Παλαιστινίων όσο και των Τουρκοκυπρίων να δημιουργήσουν το δικό τους κράτος, αλλά δεν αναγνωρίζει το ίδιο δικαίωμα στους Κούρδους.

Μου φαίνεται ότι κάτι δεν πηγαίνει καλά στα επιχειρήματα. Γνωρίζω την επίσημη απάντηση και των δύο χωρών, καθώς και τα ψηφίσματα του ΟΗΕ για τις περιπτώσεις της Κύπρου και της Παλαιστίνης. Το επιχείρημα ότι η κάθε περίπτωση είναι ξεχωριστή δεν μπορεί να διαχωριστεί από την αρχή, «το σωστό είναι αυτό που μας συμφέρει».

Υπάρχει αντίστοιχη υποκρισία και σε άλλα ζητήματα που απασχολούν την Ανατολική Μεσόγειο, όπως η στάση του προέδρου της Τουρκίας στα Λιβυκά και Κυπριακά ζητήματα, όπως τα παρουσίασα επιλεκτικά στο Papanikos (2020).

Αυτό που συμβαίνει στην ανατολική Μεσόγειο δεν αφορά μόνο τις χώρες αυτής της περιοχής. Εμπλέκονται και οι λεγόμενες μεγάλες δυνάμεις, όπως οι ΗΠΑ, η Ρωσία, η Κίνα, η Ινδία, κ.ά. Για τις ΗΠΑ δεν χρειάζεται να πω τίποτε, διότι τα έχει πει όλα ο Θουκυδίδης, με το παράδειγμα της Αθήνας και της Μήλου.

Η Κίνα και η Ινδία σφουρίζουν αδιάφορες. Γενικά δεν καλοβλέπουν «αγώνες» για τη δημιουργία ανεξάρτητων κρατών. Και αυτές έχουν τα δικά τους αντίστοιχα προβλήματα.

Η Ρωσία έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ζητεί από το Ισραήλ να μην επεμβαίνει στη Γάζα, διότι θα δημιουργηθεί ανθρωπιστική κρίση και εκδίωξη πληθυσμού. Ωστόσο, απαντά το Ισραήλ ότι οι «ναζί» της Χαμάς έχουν σκοτώσει και συνεχίζουν να σκοτώνουν Εβραίους. Από την άλλη πλευρά, η Ρωσία επεμβαίνει στην Ουκρανία, διότι οι «ναζί» της Ουκρανίας σκοτώνουν Ρώσους. Η Ρωσία ζητεί κατάπαυση του πυρός στο Ισραήλ, αλλά δεν την εφαρμόζει στην Ουκρανία. Η Παλαιστίνη ζητεί από το Ισραήλ να της επιστρέψει τα εδάφη που θεωρεί ότι ανήκουν σε αυτήν. Η Ουκρανία, από την πλευρά της, ζητεί από τη Ρωσία να της επιστρέψει τα εδάφη που θεωρεί ότι ανήκουν σε αυτήν.

Η υποκρισία καθιστά δύσκολη οποιαδήποτε συμφιλίωση μεταξύ των λαών. Από τη στιγμή που δεν συμφωνούν σε αρχές και αξίες, η λύση γίνεται ανέφικτη. Φυσικά, δεν θέλω να μακρηγορήσω για να υποστηρίξω ότι οι αρχές και οι αξίες απαιτούν ηθική, απαιτούν αγωγή, απαιτούν παιδεία. Με μια λέξη, απαιτούν δημοκρατία. Η δημοκρατία λείπει στις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου και, κατ' επέκταση, και από τους κυβερνώντες αυτών των λαών. Περισσότερα θα πω παρακάτω.

Ξεφεύγοντας από αυτές τις γενικότητες – όσο σημαντικές και αν είναι – ας εξετάσουμε τι αναμένεται να πετύχει αυτή η νέα σύγκρουση στη Γάζα.

Αλήθεια, τι θα Πετύχει ο Νέος Πόλεμος;

Το Ισραήλ γνωρίζει πολύ καλά ότι η νέα σύρραξη δεν πρόκειται να λύσει το πρόβλημα. Είμαι σχεδόν βέβαιος ότι ακόμα κι αν δημιουργηθεί ένα Παλαιστινιακό κράτος, πάλι δεν θα λυθεί το πρόβλημα. Αυτή η διαφορά είναι καταγεγραμμένη στην Παλαιά Διαθήκη. Να σημειώσω ότι η Ελλάδα ήταν σε συνεχή πόλεμο από την απελευθέρωσή της από τον Οθωμανικό Ζυγό το 1821 μέχρι το 1922.¹ Ακόμα και σήμερα, η απειλή πολέμου δεν έχει εξαλειφθεί.

¹Στο Papanikos (2022d), παρουσιάζω τις δικές μου απόψεις σχετικά με το πώς επετεύχθη η πολυπόθητη απελευθέρωση της Ελλάδος από τον Οθωμανικό Ζυγό.

Νομίζω ότι ακόμα και το ίδιο το Ισραήλ γνωρίζει ότι δεν πρόκειται να λύσει το πρόβλημα. Εξάλλου, δεν νομίζω ότι το έχει ως στόχο. Το Ισραήλ επιδιώκει να εξουδετερώσει τη Χαμάς, διότι θεωρεί ότι υπάρχει ο κίνδυνος να προβεί σε ανάλογες πράξεις στο μέλλον.

Και η Χαμάς, τι επιδιώκει; Αλήθεια, ποιος ήταν ο σκοπός των θηριωδών πράξεων που πραγματοποίησε αυτή η παλαιστινιακή οργάνωση; Είμαι βέβαιος ότι η πλειονότητα των κυβερνήσεων των Παλαιστινίων, των Αράβων, και των Μουσουλμάνων δεν συμφωνούν με αυτές τις ακρότητες.² Σύρονται όμως σε μία διαμάχη για λόγους που πραγματικά δεν καταλαβαίνω, ή μάλλον δεν θέλω να καταλάβω.

Σε όλη αυτή την ιστορία, η Χαμάς είναι η πιο «λογική». Φαίνεται ότι αυτή η μικρή μειονότητα επιδίωξε να αναθεωρήσει την προσέγγιση του Ισραήλ με πολύ σημαντικές μουσουλμανικές χώρες της περιοχής, όπως η Αίγυπτος και κυρίως η Σαουδική Αραβία. Και είναι λογικό, διότι ο μόνος τρόπος που θα το πετύχαινε ήταν να κάνει αυτό που έκανε.

Δεδομένου ότι η λύση με δύο ανεξάρτητα κράτη που θα συμβιώνουν ειρηνικά φαίνεται αδύνατη στον κοντινό και απώτερο μέλλον, το Ισραήλ δεν έχει άλλη επιλογή. Εξάλλου, το «οφθαλμόν αντί οφθαλμού» είναι εβραϊκή έννοια, που, ωστόσο, δυστυχώς ερμηνεύεται λανθασμένα μόνο ως εκδίκηση. Η αντίδραση του Ισραήλ είναι επίσης «λογική». Δεν το κάνει μόνο για εκδίκηση. Ο σκοπός αυτής της επέμβασης είναι, πρώτον, να προστατεύσει τη ζωή των Εβραίων και, δεύτερον, να λειτουργήσει ως παράδειγμα για να αποφευχθούν μελλοντικές παρόμοιες επιθέσεις.

Γιατί όμως η Χαμάς θέλει να διαλύσει οποιαδήποτε συμφωνία συνύπαρξης με το Ισραήλ; Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα θα δοθεί μέσω μιας προσωπικής μου παράστασης στο επόμενο μέρος του άρθρου. Διακρίνω την «εμπειρία» από την «παράσταση», όπως το εξηγώ στο Παπανίκος (2021, σσ. 17-24).

... Και Μία Προσωπική Μαρτυρία

Φοιτητής είχα μία ιδιαίτερη συμπάθεια για τον αγώνα του Παλαιστινιακού λαού. Ακόμα την έχω. Παράλληλα, αυτός ο αγώνας ήταν «αναμιγμένος» με μια αριστερή τάση, προκειμένου να τον καταστήσει πιο κοινωνικά αποδεκτό και να δικαιολογήσει τα αδικαιολόγητα.

Αργότερα, στα μεταπτυχιακά μου χρόνια, βρέθηκα στον Καναδά, όπου γνώρισα τον εκπρόσωπο του PLO (Palestine Liberation Organization) στον Καναδά και πολλούς άλλους από τις πρεσβείες των μουσουλμανικών χωρών της περιοχής. Αυτό συνέβη διότι η γυναίκα ενός Ιρακινού Έλληνα τρίτης γενιάς με γνώρισε στο «συνάφι» τους. Σε μια εκδήλωση που διοργάνωσαν, με κάλεσαν, καθώς και κάποιους άλλους γιατί θεώρησαν ότι ήμασταν φιλικά προσκείμενοι στον αγώνα τους.

²Δεν συμβαίνει το ίδιο με τους λαούς αυτών των χωρών. Πολλοί από αυτούς επιθυμούν την εξαφάνιση του Ισραήλ. Θα επανέλθω σε αυτό το θέμα παρακάτω. Ακόμα και οι κυβερνήτες δεν το απορρίπτουν ως θέμα αρχής, αλλά ως θέμα τακτικής.

Το πρώτο πράγμα που με εντυπωσίασε ήταν το μίσος όλων εναντίον του Ισραήλ, πράγμα που απομυθοποίησε την αριστερή προσέγγιση που είχα στο θέμα. Πολιτισμικά, για να μην πω ιδεολογικά, αυτοί δεν είχαν καμία σχέση με αυτό που εγώ υποστήριζα. Δεν υπήρχε κανένα στοιχείο ταξικής ανάλυσης στην προσέγγισή τους. Ήσαν απλώς αντίθετοι με το Ισραήλ και υποστήριζαν τους μουσουλμάνους. Δεν ήταν πολύ ταξική αυτή η προσέγγιση.

Αυτό ήταν το λιγότερο. Η κοινή γλώσσα και θρησκεία ενώνει τον κόσμο και δεν είναι απαραίτητα κακό. Ωστόσο, αυτό που με εξέπληξε πραγματικά ήταν η διαπίστωση ότι όλοι ανεξαιρέτως δεν ήθελαν το Ισραήλ στην περιοχή. Όταν ρώτησα κάποιον που θα πάνε οι Εβραίοι, μου απάντησε: «Ας πάνε στις ΗΠΑ.»

Αν και δεν το δηλώνανε ανοικτά, όλοι συμφωνούσαν ότι η καλύτερη λύση ήταν αυτή που πρότεινε και, σε ένα μεγάλο βαθμό, είχε αρχίσει να εφαρμόζει ο Χίτλερ. Ήθελαν την εξαφάνιση του Ισραήλ και των Εβραίων.

Όταν αντιμετωπίζεις φανατισμό, η σιωπή και η αποχώρηση είναι η καλύτερη λύση. Έφυγα πολύ προβληματισμένος. Το μόνο πράγμα που τους είπα ήταν το εξής: αν αυτή είναι η θέση σας, τότε δύσκολα θα πετύχετε τον σκοπό σας.

Έχουν περάσει από τότε 40 χρόνια και έχω συναντήσει πολλούς ακαδημαϊκούς και ερευνητές από αυτές τις χώρες. Έχω οργανώσει εκατοντάδες συνέδρια με τη συμμετοχή Εβραίων και μουσουλμάνων καθηγητών πανεπιστημίων. Δεν έχει συμβεί κάτι σημαντικό αλλά δύο περιστατικά μου έκαναν εντύπωση.

Πρώτον, κάποιος καθηγητής από το Ιράν παρουσίαζε σε μία ενότητα που προέδρευε ένας καθηγητής από το Ισραήλ. Μου ζήτησε να τον μεταφέρω σε μια άλλη ενότητα, διότι δεν ήθελε να παρουσιάσει σε μια ενότητα στην οποία προέδρευε ένας Εβραίος. Αν κατάλαβα σωστά, το έκανε γιατί φοβόταν ότι δεν θα τον καλοδεχτούν στη χώρα του.

Δεύτερον, ένας καθηγητής από το Ιράν μας έστειλε μια εργασία για το συνέδριο Νομικής που οργανώνουμε, στο οποίο υπεύθυνος είναι ένας καθηγητής από το Ισραήλ. Ο τίτλος της εργασίας του είχε τον προκλητικό τίτλο, «Η Εγκληματικότητα του Ισραήλ και το Διεθνές Δίκαιο». Φυσικά, θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει μια πιο αντικειμενική διατύπωση, όπως «Η παραβίαση του διεθνούς δικαίου από το Ισραήλ». Όταν το είδε ο υπεύθυνος καθηγητής, το απέρριψε μετά βδελυγμίας. Του εξήγησα ότι αυτό ήθελε και ο καθηγητής από το Ιράν. Να τον απορρίψουμε, διότι θα έδινε την ευκαιρία στον Ιρανό να ισχυριστεί ότι τον λογοκρίναμε και του απαγορεύσαμε να μιλήσει στο συνέδριο. Του είπα να το δεχτούμε και να τον αφήσουμε να το παρουσιάσει. Όταν ήρθε, έγινε ρεζίλι και έφυγε νομίζοντας ότι κατέστρεψε τον «εχθρό». Φυσικά, αυτός στην πατρίδα του θα το παρουσίαζε ως μεγάλο κατόρθωμα, αλλά είχε χάσει όλο το ακροατήριο των καθηγητών που το παρακολούθησαν, διότι δεν μπορείς να προτείνεις ως λύση την εξαφάνιση του Ισραήλ. Ποια, όμως, είναι η λύση;

Υπάρχει Λύση;

Ναι, υπάρχει λύση, αλλά απαιτεί πρώτα παιδεία και μετά δημοκρατία. Τα θέματα περί παιδείας και δημοκρατίας τα έχω αναλύσει σε μια σειρά από άρθρα

και μελέτες μου, κάποιες από τις οποίες ανέφερα σε προηγούμενη υποσημείωση (Παπανίκος, 2020, Papanikos, 2017, 2022a, 2022b, 2022c).

Ένα από τα πέντε κριτήρια της δημοκρατίας είναι η ισοπολιτεία. Με τις ΗΠΑ και τις άλλες δημοκρατικές δυνάμεις, η ισοπολιτεία θα εφαρμοστεί μόνο όταν όλες οι πολιτείες γίνουν ιδανικές, όπως τις οραματίστηκε ο Πλάτων. Μέχρι τότε, το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να περιορίσουμε τις επιπτώσεις του πολέμου. Και αυτό δεν είναι καθόλου αμελητέο έργο. Το θεωρώ μάλιστα ότι είναι μία έκφραση της εφαρμογής της ισοπολιτείας, η οποία επιτυγχάνεται με την πίεση των λαών σε όλες τις χώρες.

Συμπέρασμα

Δεν μου αρέσουν οι πόλεμοι και οι σκοτωμοί. Πρώτος ο Ησίοδος το θεώρησε κατάρρα, διότι είναι η περίπτωση που οι γονείς θάβουν τα παιδιά τους. Από την άλλη πλευρά, δεν μπορώ παρά να τον δεχτώ ως πραγματικό γεγονός που δύσκολα ξεριζώνεται. Για το καλό της ανθρωπότητας (μελλοντικών γενεών), εύχομαι ο Ηράκλειτος να είχε δίκιο όταν μας έλεγε ότι ο πόλεμος είναι ο πατέρας των πάντων. Υποθέτω ότι εκτός από των κακών, θα είναι και πατέρας των καλών.

Βιβλιογραφία

- Παπανίκος, Γ. Θ. (2020). *Η Δημοκρατία σε Δέκα Μαθήματα*. Αθήνα: Athens Institute for Education and Research (ATINER). <https://bit.ly/3IrcZUv>.
- Papanikos, G. T. (2020). *Could this Have been Written by the Great President of Turkey? Libya versus Cyprus*. Mimeo. <https://bit.ly/3qqirAd>.
- Παπανίκος, Γ. Θ. (2021). *Έξοπνοι, Βλάκες και Απατεώνες*. Αθήνα: Athens Institute for Education and Research (ATINER). <https://bit.ly/3EwlpYZ>.
- Papanikos, G. T. (2017). Democracy in Ancient Athens and in the Contemporary World. *Opening speech at the 4th Annual International Conference on Humanities & Arts in a Global World 3-6 January 2017, Athens, Greece*. <https://bit.ly/3ib4PFk>.
- Papanikos, G. T. (2022a). The Five Ancient Criteria of Democracy: The Apotheosis of Equality. *Athens Journal of Humanities & Arts* 9(2): 105-120. <https://bit.ly/33EmFNk>.
- Papanikos, G. T. (2022b). The Bright Future of Democracy is in Education. *Athens Journal of Education* 9(2): 353-364. <https://bit.ly/3sJGsoN>.
- Papanikos, G. T. (2022c). Democracy and Politics: An Introduction to the Special Issue of the Athens Journal of Social Sciences. *Athens Journal of Social Sciences* 9(2): 89-94. <https://www.athensjournals.gr/social/2022-9-2-Introduction.pdf>.
- Papanikos, G. T. (2022d). Wars and Foreign Interventions in Greece in the 1820s. *Athens Journal of History* 8(1): 9-30. <https://bit.ly/3mDyOIq>.

